

Addenda k typom keltských mincí z oppida Hradiště u Stradonic

JÚLIUS FRÖHLICH

NĽ 75, 2020, s. 18–23

Addenda to the Celtic coin types from the Hradiště oppidum near Stradonice

The documented three coins, until now unrecorded among the finds from the Hradiště near Stradonice, extend the range of Celtic coin types that were imported to this oppidum from the west. The first one, an unusual stater of the Kellner I B type, is important in the Czech area since most of the coins from the Regenbogen-Schüsselchen group found at the Stradonice oppidum are subaerates. The second specimen, a quarter-quinar, probably belonging to the quinars of the so-called Prague type, is an extremely rare coin which can be classified as belonging to this group based on the image of a stylized horse on the reverse. These coins were probably brought to the Stradonice oppidum from the Thuringian area in present-day Germany. The third and last small silver coin of the 'mit strengem Gesicht' type represents a rather unique issue imported to the Czech territory from the area of southern Germany and, together with the above-mentioned coins, it attests to the trade contacts maintained by the population of the Hradiště oppidum with merchants from the territories of today's Germany from the middle of the 2nd to the middle of the 1st centuries B.C.

🗝️ Celtic coins; imports; La Tène culture; Hradiště oppidum near Stradonice (Beroun District) [CZ]; Central Bohemia.

🗝️ keltské mince; import; doba laténská; oppidum Hradiště u Stradonic (okr. Beroun); střední Čechy.

Od doby spracovania stradonického mincového súboru, ktorý v rámci riešenia projektu *Mincovníctví na českých oppidech doby laténské* zhrnul v súbornej práci J. Militký¹ uplynulo už niekoľko rokov. Aj po vydaní tohto komentovaného katalógu keltských razieb z oppida Hradiště u Stradonic sa na numizmatickom trhu stále objavuje značný počet keltských mincí, o ktorých je známe, že pochádzajú z tejto lokality, alebo sa o ich stradonickom pôvode dá prinajmenšom predpokladať podľa typológie J. Militkého.

* Ing. Július FRÖHLICH, Česká numismatická společnost (pobočka Praha), julius.frohlich@gmail.com.

¹ MILITKÝ, Jiří: *Oppidum Hradiště u Stradonic. Komentovaný katalog mincovních nálezů a dokladů mincovní výroby*, Praha 2015.

Je na škodu numizmatiky, že k vytvoreniu databáz nálezov mincí, aké poznáme napr. z územia Veľkej Británie a sú prístupné všetkým bádateľom i záujemcom pod názvom *The Celtic Coin Index (CCI)*,² resp. novšej *The Portable Antiquities Scheme (PAS)*,³ nie sú na území Českej republiky vytvorené potrebné legislatívne ani inštitucionálne predpoklady. Množstvo keltských mincí tak končí bez akejkoľvek informačnej stopy v domácich i zahraničných zbierkach. V prípade, keď nie je možné zaregistrovať všetky mincové nálezy, je dôležité zaznamenať aspoň tie typy keltských razieb, ktoré doteraz neboli známe z oppida Hradišťa u Stradonic. Patria medzi ne i nasledujúce mince keltského etnika.

NEMECKO, AV statér, stočený drak (Rolltier) / tri lýry, typ Kellner I B

Av.: konvexný, stočený drak zľava (Rolltier)

Rv.: konkávny, okolo stredovej pukličky sú symetricky rozmiestnené tri lýrovité obrazce s dvomi pukličkami pri každej; pri okraji mince je viac rôzne veľkých priehlbínok a jedna perforácia, vzniklá pri príprave mincového kotúčika

² Zdroj: <http://www.celticcoins.ca>.

³ Zdroj: <http://finds.org.uk>. Bližšie informácie o oboch britských databázach poskytuje recenzia: FRÖHLICH, Július: COTTAM, Elizabeth – DE JERSEY, Philip – RUDD, Chriss – SILLS, John: *Ancient British Coins*, Numismatické listy 67, 2012, s. 170–172.

Lit.: Streber, Taf. 1/16;⁴ Furger-Gunti, s. 15–16, Abb.10/44–49;⁵ Kellner, Typenübersicht I/I B, s. 161, Nr. 1200–1203, Tafel 45/1200;⁶ Nick, Taf. 2/2.⁷

1. 7,45 g; 17,5–18,4 mm (súkromná zbierka)

Nálezisko: **Stradonice** (okr. Beroun), oppidum; nájdená po 2018.

Tento pomerne zriedkavý typ statéra patrí do širokej skupiny juhonemeckých zlatých keltských razieb, ktorý sa vyskytol predovšetkým v dvoch dôležitých depotoch. V hromadnom náleze objavenom v hornobavorskom Irschingu v roku 1858, bolo medzi tisícovkou zlatých keltských razieb aj 11 statérov typu Kellner I B.⁸ Prvá časť nálezu z roku 1883 zo západofrancúzskeho mestečka St. Louis, nachádzajúceho sa na hranici so Švajčiarskom a Nemeckom blízko mesta Bazilej, obsahoval tiež deväť statérov rovnakého typu.⁹ Je dôležité sa zmieniť aj o tom, že v oboch depotoch bol aj väčší počet bójských razieb mušľovitých typov, čo svedčí o tom, že statéry typu Kellner I B boli rovnako ako mince mušľovitých radov peniazmi z čias oppíd. Michael Nick datuje razbu mincí *stočený drak / tri lýry* typu Kellner I B do obdobia 2. polovice 2. storočia až 1. štvrtiny 1. storočia pred Kr.¹⁰ O skoršom vzniku tohto typu statéra uvažuje B. Ziehaus, ktorý kladie jeho razbu do stredolaténskeho stupňa LT C2, čiže približne medzi roky 175/165–125/115 pred Kr.¹¹

J. Militký v katalógu mincových nálezov z oppida u Stradonic zaregistroval v skupine juhonemeckých razieb patriacich do tzv. skupiny „*Regenbogen-Schüsselchen*“ 17 mincí, z ktorých však boli iba štyri zlaté, pričom ostatné boli suberátne razby.¹² Statér typu Kellner I B nebol doteraz zaznamenaný medzi stradonickými nálezmi. Z toho dôvodu ho môžeme považovať za prínosný a obohacuje nielen počet „zlatých“ juhonemeckých keltských mincí, ale aj ty-

⁴ STREBER, Franz: *Über die sogenannten Regenbogen-Schüsselchen. 1. Von der Heimat und dem Alter der sogenannten Regenbogen-Schüsselchen*, Abhandlungen Königl. Bayer. Akad. Wiss. 1. Kl. Bd. 9, Abt. 1, München 1860, s. 165–276, Taf. 1–9; 2. *Beschreibung der sogenannten Regenbogen-Schüsselchen und Erklärungs-Versuch ihrer Typen*, Bd. 9, Abt. 2, München 1862 (ďalej v textu jen Streber), s. 547–730, Taf. 1–2.

⁵ FURGER-GUNTI, Andres: *Der „Goldfund von Saint-Louis“ bei Basel und ähnliche keltische Schatzfunde*, Zeitschrift für Archäologie und Kunstgeschichte 39, 1982, Heft 1, s. 1–47 (ďalej v textu jen Furger-Gunti).

⁶ KELLNER, Hans-Jörg: *Die Münzfunde von Manching und die Keltischen Fundmünzen aus Südbayern*, Stuttgart 1990, (ďalej v textu jen Kellner).

⁷ NICK, Michael: *Gabe, Opfer, Zahlungsmittel. Strukturen keltischen Münzgebrauchs im westlichen Mitteleuropa. Band 1 – Text und Karten. Band 2 – Katalog und Tafeln*, Freiburger Beiträge zur Archäologie und Geschichte des ersten Jahrtausends 12, 2006 (ďalej v textu jen Nick).

⁸ STREBER, F.: *Über die sogenannten Regenbogen-Schüsselchen*; NICK, M.: *Gabe*, s. 28, Tab. 4; s. 32, Karte 6; s. 363–364, Tab. 56.

⁹ FURGER-GUNTI, A.: *Der Goldfund*; NICK, M.: *Gabe*, s. 28, Tab. 4; s. 32, Karte 6; s. 363–364, Tab. 56.

¹⁰ NICK, M.: *Gabe*, s. 30, Tab. 5.

¹¹ ZIEGAUS, Bernward: *Der Münzfund von Großbissendorf. Eine numismatisch-historische Untersuchung zu den spätkeltischen Goldprägungen in Südbayern*, Ausstellungskataloge der Prähistorischen Staatssammlung München, Band 27, München 1995, s. 126, Tab. 28.

¹² MILITKÝ, J.: *Oppidum*, s. 572–577, kat. č. 2149–2165.

pologickú škálu. Jeho význam spočíva aj v tom, že ide o exemplár zhotovený z plnohodnotnej zlatej zliatiny.

Druhou razbou je drobná strieborná minca s hmotnosťou obolu, ktorá je v nemeckej literatúre často uvádzanou ako štvrťkvinár.

NEMECKO, Durínsko, AR štvrťkvinár tzv. pražského typu (?)

Av.: štylizovaná hlava zľava, brada, ústa, nos a oči sú znázornené piatimi pukličkami, účes tvoria tri zahnuté obrazce primknuté k oblúkovitej línii

Rv.: štylizovaný koník sprava. Koník má šiju s nápadnou hrivou, vytvorenou z troch čiar zakončených pukličkami, pred papulou koňa je torques

Lit.: neuvádza.

2. 0,29 g; 9,3–10,7 mm; 12 h; čiastočne vylomený okraj (súkromná zbierka, p. č. 7159)

Nálezisko: **Stradonice** (okr. Beroun), oppidum; nájdená po 2015.

Pozn.: podobný reverz, ale na nominále v hodnote kvinára, uvádza MILITKÝ, J.: *Oppidum*, s. 600–601, kat. č. 2270; prípadne KELLNER, H.-J.: *Die Keltischen silbermünzen*, Tafel 12/8.¹³

Referenčné katalógy keltských mincí z územia dnešného Nemecka neuvádzajú takýto typ najmenej striebornej razby. Jej ojedinelosť a zlý stav zachovalosti neumožňujú v súčasnosti jej jednoznačné určenie. J. Militký uvádza v katalógu mincových nálezov z oppida u Stradonic číslom 2284 podobnú razbu s olámaným okrajom a s blízkou hmotnosťou 0,189 g ako štvrťkvinár typu „*Schwabhausen*“ pod.¹⁴ Okrem iného je známy tiež z nálezov zo sídliska vo Schwabhausene (okr. Gotha), v nemeckom Durínsku. Nami popisovaná drobná strieborná minca sa však odlišuje od J. Militkým registrovaného exemplára obrazom averzu. Iná podobná drobná razba je známa z nemeckej obce Erxleben (okres Sömmerda).¹⁵ Ani tá sa však napriek podobne vyobrazenej hlave na averze nezhoduje s týmto drobným nominálom.

¹³ KELLNER, Hans-Jörg: *Die keltischen Silbermünzen vom „Prager Typus“*, Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte 15, 1965, s. 195–207, Taf. 12.

¹⁴ MILITKÝ, J.: *Oppidum*, s. 133, 602, kat. č. 2284.

¹⁵ KELLNER, Hans-Jörg – NEUMANN, Gotthard: *Die keltische Münzfunde in Mitteldeutschland*, Ausgrabungen und Funde. Nachrichtenblatt für Vor- und Frühgeschichte 11, 1966, Heft 5, s. 253–260, Taf. 33 / Nr. 6.

Minca s hmotnosťou 0,97 g a podobným obrazom reverzu v oblasti predných nôh koňa a nákrčníka pred jeho hlavou bola dražená dňa 8. novembra 2016 v 102. aukcii viedenského aukčného domu H. D. Rauch pod položkou č. 172.¹⁶

Aj v tomto prípade sa však obraz na averze nezhoduje s averzom nášho štvrtkvinára. Viedenský exemplár treba podľa averzného motívu považovať skôr za kvinár s redukovanou hmotnosťou. Pri takomto určení sa môžeme predovšetkým odvolať na hmotnostný rozptyl kvinárov tzv. pražského typu, ktorý sa u nálezových exemplárov z oppida Hradišťa u Stradonic pohybuje v intervale 1,142–1,634 g.¹⁷

Podľa výtvarného stvárnenia reverzu, hmotnosti a obrazovej podobnosti so štvrtkvinárom typu Schwabhausen však môžeme predpokladať, že táto minca je čiastkovým nominálom patriacim ku skupine kvinárov tzv. pražského typu. Podľa miesta ich častého výskytu¹⁸ sa dá predpokladať, že tento typ razby bol importovaný na oppidum Stradonice z oblasti Durínska v Nemecku.

Medzi doposiaľ nepoznané importy, ktoré sa dostali na stradonické oppidum, patrí i ďalšia numizmatická pamiatka.

NEMECKO, AR drobná strieborná minca typu „*mit strengem Gesicht*“

Av.: hlava zľava, vlasy z krátkych rovnobežných línií

Rv.: koník cválajúci doľava, s hrivou z rovných ostrých línií

Lit.: Kellner, Typenübersicht 8/c, kleinsilber typ mit strengem Gesicht, s. 126, Nr. 778, Taf. 29/778; s. 155, Nr. 1001, Taf. 43/1001;¹⁹ Nick, Taf. 4/6.²⁰

3. 0,39 g; 7,0–7,9 mm; 1 h (súkromna zbierka, p. č. 7094).

Nálezisko: **Stradonice** (okr. Beroun), oppidum; nájdená po 2011.

¹⁶ Zdroj: https://www.sixbid.com/en/h-d-rauch/3089/keltische-mnzen/2582019/keltische-mnzen?term&orderCol=lot_number&orderDirection=asc&priceFrom&displayMode=large-amp;auctionSessions=&sidebarsSticky=false.

¹⁷ MILITKÝ, J.: *Oppidum*, s. 133, 600–603, kat. č. 2270–2282.

¹⁸ KELLNER, H.-J.: *Die keltischen Silbermünzen*; MILITKÝ, J.: *Oppidum*, s. 133.

¹⁹ KELLNER, H.-J.: *Die Münzfunde*, Typenübersicht 8/c, kleinsilber typ mit strengem Gesicht, s. 126, Nr. 778, Taf. 29/778; s. 155, Nr. 1001, Taf. 43/1001.

²⁰ NICK, M.: *Gabe*, Band 2, Taf. 4/6.

Podobne ako predchádzajúce mince, aj táto reprezentuje peňažný nominál, ktorý sa na stradonické oppidum dostal v rámci obchodných kontaktov z juhonemeckého prostredia. Pomerne zriedkavý výskyt tohto typu bol v odbornej literatúre publikovaný hlavne z nálezov na lokalitách Manching, Pollanten a Eggfing.²¹ Doba jeho produkcie je kladená do 3. tretiny 2. stor. až 1. polovice 1. stor. pred Kr.²²

Tri vyššie opísané keltské mince sú iba drobným príspevkom, ktorý môže aspoň čiastočne doplniť nedostatky českej numizmatiky, spočívajúce v absencii databázy nálezov mincí. Tie majú slúžiť k registrácii a ďalšiemu štúdiu dostupnému všetkým bádateľom a záujemcom o numizmatiku. Napriek tomu, že sa nedávno objavili určité náznaky a pokusy pre vytvorenie aspoň čiastkovej databázy keltských razieb,²³ k ich realizácii bohužiaľ nedošlo. Česká numizmatika tak neustále stráca údaje o množstve pramenného nálezového materiálu, ktorý končí bez akejkoľvek informačnej hodnoty v domácich a zahraničných zbierkach.

²¹ NICK, M.: *Gabe*, Band 1, s. 55–58, Karte 21, Karte 22; s. 399–403, Taf. 66.

²² NICK, M.: *Gabe*, Band 1, s. 82–85, Taf. 14.

²³ Projekt finančne podporovaný Grantovou agentúrou Českej republiky: „*Keltské mincovníctví ve 3. a 2. století v českých zemích a jeho vztah k oppidálnímu období*“ (reg. č. 13-24707S).